

АДАПТАЦІЯ ПРОГРАМ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ДО СУЧАСНИХ УМОВ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

І. В. ФИСУН, кандидат економічних наук; О. В. СОРОКОВА, студентка
(ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. Обґрунтовано доцільність адаптації накопичувальних програм страхування життя до потреб сучасного ринку освітніх послуг України. Запропоновано для практичного запровадження вітчизняними страховиками програму страхування життя «Студент» із метою здійснення грошових накопичень студентів і їх матеріального захисту під час навчання.

Ключові слова: проблеми студентства, страхування життя, адаптація.

Формування висококваліфікованих, конкурентоспроможних випускників вищих навчальних закладів є пріоритетним завданням вітчизняної галузі освіти. Проте однією із найбільш актуальних проблем для сучасного українського студентства є низька можливість тимчасової зайнятості та працевлаштування після закінчення навчання та висока фінансова залежність від батьків або інших родичів, зважаючи на комерційний характер більшості освітніх послуг. Крім того, важливою є потреба матеріального забезпечення студента на випадок раптових подій, а саме – хвороби чи травматичного ушкодження під час навчання. З огляду на це, в сучасних умовах розвитку вітчизняного ринку освітніх послуг актуальним є розроблення накопичувальних програм страхування життя, адаптованих до потреб студентів.

Незважаючи на те, що проблеми розвитку страхування життя постійно знаходяться в полі зору вітчизняних науковців і практиків страхового бізнесу, зокрема Т. Артюх, В. Базилевича, Д. Гвасалії, Л. Куделі, В. Кабанова, О. Ковтуна, С. Осадця, Г. Просветова, Т. Яворської та інших, проте наразі потребує наукового обґрунтування питання адаптації програм страхування життя до фінансових можливостей і потреб українських студентів і доцільності їх застосування в умовах розвитку вітчизняної галузі освіти.

Метою статті є розгляд теоретичних і методичних засад програм страхування життя та їх ефективного застосування в умовах функціонування ринку освітніх послуг в Україні.

Дослідження проведене з використанням методики виявлення потенційних фінансових можливостей населення України, розробленої з урахуванням основних положень сучасної теорії споживчих функцій, основи якої були закладені Д.-М. Кейнсом і розвинені Ф. Модільяні [1]. Рівень фінансової залежності студентів визначено шляхом аналізу результатів їх опитування. Накопичена страхова сума розрахована методом екстраполяції.

Головними ознаками страхування життя є добровільна форма його проведення, прояв ощадної функції та акумуляція страховиками тимчасово вільних грошових коштів як джерела довгострокових фінансових інвестицій в економіку [2–4]. При цьому важливо виявити потенційних клієнтів страховиків зі страхування життя [5].

Аналіз коливання рівня доходу людини та його перерозподіл у різні періоди її життя дали змогу американському економісту Франко Модільяні зробити висновок, про те, що саме трудовий дохід може слугувати основою для регулярних грошових заощаджень [6]. Оцінка результатів опитувань студентів денної форми навчання провідних вищих навчальних закладів м. Полтави свідчить, що студентство мож-

на віднести до категорії населення з трудовим доходом, а отже, до споживчої теорії Ф. Модільяні, воно здатне накопичувати кошти на майбутнє. Але особливість полягає в тому, що трудовий дохід переважної більшості студентів є непостійним в різні періоди їх навчання.

За даними проведених опитувань, найбільш фінансово залежними від батьків є першокурсники, серед яких невелика кількість має тимчасову роботу. Частка працюючих студентів, які навчаються на другому курсі, зростає, але знову завдяки тимчасовій зайнятості, переважним чином у сфері обслуговування. Частина студентів третього курсу вже починає

працювати на постійній основі за трудовою книжкою зважаючи на їх вік і набуті знання. У цей же період збільшується частка студентів, котрі мають тимчасову або сезонну роботу. На четвертому й п'ятому курсах частка працюючих студентів збільшується. Ці дані не можна вважати абсолютно об'єктивними, зважаючи на індивідуальні особливості кожного студента, а саме: погляди, звички, плани на майбутнє. Проте воно забезпечило можливість визначити ступінь фінансової залежності середньостатистичного студента за весь період навчання (рис. 1).

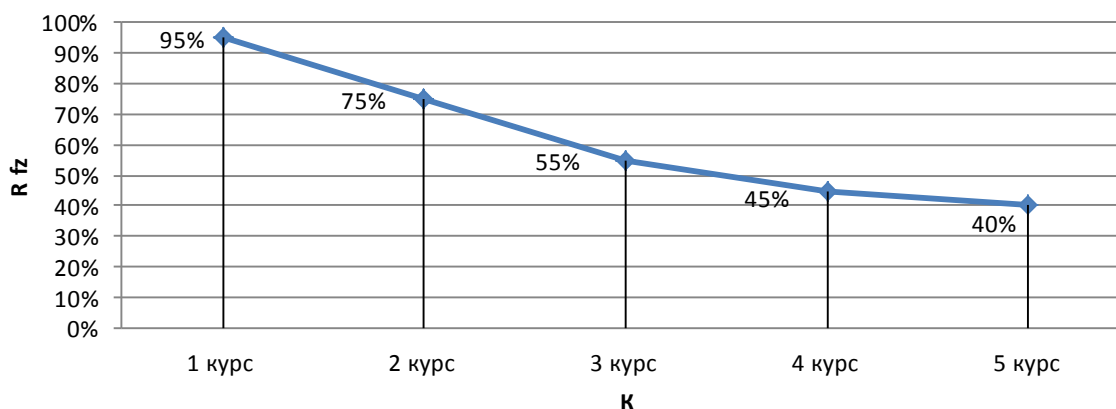

Рис. 1. Рівень фінансової залежності від батьків студентів м. Полтави:
R_{fz} – рівень фінансової залежності студентів від батьків; К – курс навчання

Отримані результати дали змогу розробити накопичувальну програму зі страхування життя «Студент». При цьому було враховано особливості будови бруто-ставки зі страхування життя, котра містить у собі нетто-ставку (для формування страхових резервів) і навантаження (для покриття витрат страховика та отримання прибутку) [7–9].

Аналіз розвитку вітчизняного ринку страхування життя, а саме термінів дії договорів і видів страхування, що здійснюють провідні страховики зі страхування життя (ПрАТ «ПЗУ Україна-життя», НАСК «Оранта-життя», ПрАТ «Страхова компанія «Універсальна-життя», ПрАТ «Страхова компанія «Фідем Лайф»), свідчить, що мінімальний термін страхування за діючими програмами становить 5 років, а найефективнішими є програми змішаного страхування життя, що поєднують

як накопичувальні, так і ризикові види [10–13]. За кожним з цих видів страхування визначають тарифну ставку, що залежить від віку, статі, генетичної спадковості, стану здоров'я застрахованого тощо.

З огляду на це, для програми «Студент» найвигіднішим є поєднання в одному договорі таких видів страхування: «Страхування на дожиття до закінчення терміну навчання», «Страхування на випадок смерті з будь-якої причини за час терміну навчання», «Страхування на випадок травматичних ушкоджень в результаті нещасного випадку» та «Критична хвороба під час навчання». Перші два з цих видів страхування відносяться до накопичувальних, а останні два – до ризикових видів страхування. А тому страхові тарифні ставки для них розраховуються окремо.

Для накопичувальних видів страхування при розрахунку річної нетто-премії використовують дані таблиць смертності, розраховані для різних вікових груп страхувальників. Відповідно до Міжнародної системи актуарних позначень одноразова нетто-ставка на дожиття до закінчення терміну дії договору визначається за формулою (1):

$${}_nE_x = (1_x + n \cdot v^n) / 1_x \cdot S, \quad (1)$$

де 1_{x+n} – кількість осіб, що доживають до віку $(x + n)$ років;

x – вік страхувальника на початок дії договору;

n – термін дії договору;

v_n – дисконтний множник;

1_x – кількість осіб, віком x років на початку страхування;

S – страхова сума.

Проте для практичного застосування страховиками використовуються методи спрощення таких формул за допомогою комутаційних чисел. Тоді формула (1) має такий вигляд формула (2) [14]:

$${}_nE_x = S \cdot D_{x+n} / D_x, \quad (2)$$

де D_x – дисконтуючий множник для осіб віком x років;

D_{x+n} – дисконтуючий множник для осіб, що дожили до віку $(x + n)$ років.

При цьому страховики зі страхування життя застосовують спеціальні таблиці, що містять такі комутаційні числа:

$$N_x = D_x + D_{x+1} + \dots + D_w;$$

$$C_x = d_x \cdot v_{x+1};$$

$$M_x = C_x + C_{x+1} + \dots + C_{x+w}$$

(w – кінцевий вік у таблиці смертності; d_x – імовірність померти протягом майбутнього року життя).

З огляду на те, що в програмі «Студент» передбачена одночасна дія договорів «Страхування на дожиття до закінчення терміну навчання» та «Страхування на випадок смерті з будь-якої причини за час терміну навчання», то щорічна страхова премія (P), розрахована

на основі тарифної ставки за таких умов буде визначатись за формулою (3) [15]:

$$P = S (M_x - M_{x+n} + D_{x+n}) / (N_x - N_{x+n}), \quad (3)$$

де S – страхова сума за договором.

Проведемо розрахунки за умови, що страхова сума (S) за період (n) 5 років становитиме 10000 грн. Наприклад, середній вік студента (x), який укладає угоду, – 20 років. Тоді, відповідно до таблиці комутаційних чисел [14] та формули (3), річна страхова премія за програмою «Студент» становитиме:

$$P = 10000 (12644 - 12297 + 46753) :$$

$$: (1418418 - 1182791) = 10000 \cdot 47100 :$$

$$: 235627 = 10000 \cdot 0,1999 = 1999 \text{ грн.}$$

Отже, 0,1999 є страховою ставкою зі змішаного страхування життя для середньостатистичного студента 20 років, котрий укладає угоду на 5 років. Проте в реальних умовах для розрахунку брутто-премії необхідно враховувати стать, вік, стан здоров'я кожного студента. При цьому, нарахована річна страхова премія може сплачуватись одноразово або частинами (щопівріччя, щокварталу, щомісяця).

Результати виявлення середніх потенційних фінансових можливостей студентів свідчать, що для більшості з них є прийнятним накопичення коштів шляхом сплати внесків щомісячно у розмірі близько 200 грн. При цьому, відповідно до статті 9 Закону України «Про страхування», брутто-премія містить 4 % законодавчо гарантованого інвестиційного доходу та договором страхування життя передбачається обов'язкове збільшення розміру страхової суми на бонуси, що визначаються страховиком один раз на рік за результатами отриманого інвестиційного доходу від розміщення коштів резервів із страхування життя до 15 % та індексація накопичених страхових внесків [16].

Враховуючи коливання розміру приєднаного інвестиційного доходу протягом 5 років, для визначення кінцевої страхової виплати за програмою «Студент», застосуємо метод екстраполяції, тобто виконаємо прогнозний роз-

рахунок при середньому рівні доходу – 7 % за кожен рік навчання. Таким чином при сплаті щомісячної страхової премії 200 грн накопичена грошова сума за кожен з п'яти років навчання становитиме:

1-й рік – $200 \text{ грн} \cdot 12 \text{ місяців} \cdot 1,07 = 2\,568 \text{ грн}$;
 2-й рік – $(2\,568 \text{ грн} + 200 \text{ грн} \cdot 12 \text{ місяців}) \cdot 1,07 = 5\,315,76 \text{ грн}$;

3-й рік – $(5\,315,76 \text{ грн} + 200 \text{ грн} \cdot 12 \text{ місяців}) \cdot 1,07 = 8\,255,86 \text{ грн}$;

4-й рік – $(8\,255,86 \text{ грн} + 200 \text{ грн} \cdot 12 \text{ місяців}) \cdot 1,07 = 11\,401,77 \text{ грн}$;

5-й рік – $(11\,401,77 \text{ грн} + 200 \text{ грн} \cdot 12 \text{ місяців}) \cdot 1,07 = 14\,767,90 \text{ грн}$.

Динаміку грошових накопичень студента за 5 років графічно представимо на рис. 2.

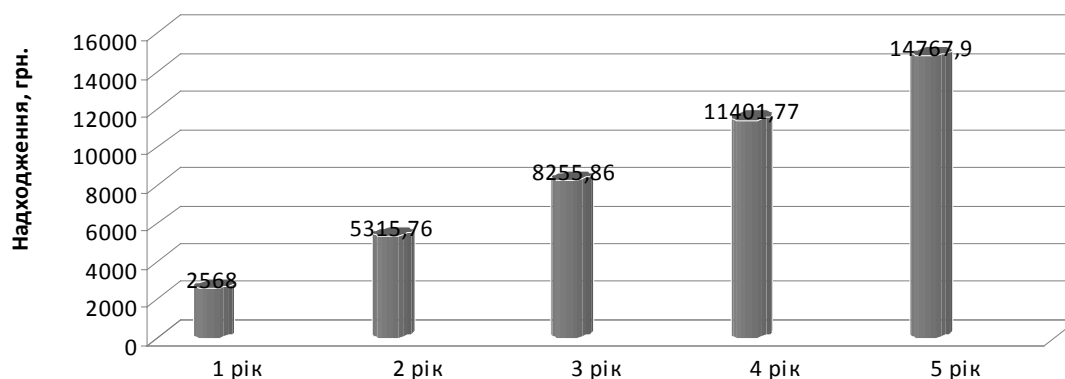

Рис. 2. Динаміка грошових накопичень за програмою «Студент»

Отже, за 5 років навчання студент може накопичити грошову суму більше 14000 грн. Але така сума є умовною, оскільки розмір страхових премій залежить від можливостей і бажань студентів. Проте таке накопичення коштів схоже на їх заощадження на депозитному рахунку в банку. Але банк не надає матеріального захисту за ризиковими видами страхування програми «Студент», а саме «Страхування на випадок травматичних ушкоджень в результаті нещасного випадку» та «Критична хвороба під час навчання». Для забезпечення такого захисту студент за своїм бажанням може приєднати їх до свого договору, сплачуючи додаткову річну страхову премію.

Наприклад, для особи чоловічої статі віком 20 років, враховуючи розмір страхової суми 10000 грн і страхових тарифів, що застосовують страховики за такими видами страхування [12], вона становитиме: $P = 10000 (0,0104 + 0,0011) = 115 \text{ грн}$.

Це означає, що для забезпечення матеріального страхового захисту на випадок травматичного ушкодження або захворювання під час навчання, студент може сплачувати додатково 9,58 грн щомісяця (115 грн/12 місяців).

Ця сума не йтиме в накопичення, але забезпечить страховий захист студенту в разі раптових подій.

Відповідно до статті 31 Закону України «Про страхування», страховики зі страхування життя можуть надавати кредити своїм страхувальникам [16]. За умовами нашої програми студент, у разі потреби, може брати кредит зі своїх накопичених коштів у страховика під відсотки за кредитною угодою, а потім повертати їх, продовжуючи сплачувати щомісячні страхові внески. Якщо для більшості категорій громадян страховик надає кредит у середньому під 17–18 % річних, то для студента пропонуємо надавати такий кредит під 10–11 % річних, що в сучасних умовах є прийнятним.

Крім того, з метою підвищення якості навчання та враховуючи те, що першокурсники є найбільш фінансово залежними, перші півроку страхові платежі за них може сплачувати навчальний заклад, а після першої екзаменаційної сесії – за відмінників навчання ще півроку 0,5 розміру страхового платежу, отримуючи комісійну винагороду від страховика, котру може спрямовувати на свій розвиток.

Практичне запровадження програми страхування життя «Студент» є вигідним із погляду студентів, оскільки дає можливість для накопичення певної суми коштів по закінченні навчального закладу та забезпечує матеріальний захист у разі їх хвороби або нещасного випадку. Страховики, запровадивши таку програму, матимуть змогу збільшити свої інвестиційні ресурси та отримати додатковий прибуток. Навчальний заклад, сприяючи проведенню програми страхування життя «Студент», має змогу підвищити якість навчання в університеті та отримати додаткові кошти у вигляді комісійної винагороди від страховика, котрі може спрямовувати на свій розвиток. Крім того, запровадження такої програми страхування життя вигідне для держави, оскільки сприятиме збільшенню тимчасово вільних грошових коштів страховиків, за рахунок яких можна здійснювати довгострокове фінансування інвестиційних державних проектів, створивши для інвесторів вигідні умови.

Отже, підсумуємо вищезазначене.

Застосування методики визначення фінансових можливостей потенційних споживачів послуг зі страхування життя, розробленої на основі сучасної теорії споживчих функцій, та аналіз результатів опитування студентів провідних вищих навчальних закладів м. Полтави забезпечили можливість розроблення програми страхування життя «Студент», максимально адаптованої до потреб і фінансових можливостей українських студентів у сучасних умовах розвитку вітчизняного ринку освітніх послуг.

Практичне запровадження вітчизняними страховиками програми страхування життя «Студент» забезпечить можливість для здійснення грошових накопичень студентів і їх матеріального захисту в разі хвороби або нещасного випадку під час навчання; сприятиме збільшенню інвестиційних ресурсів і прибутку страховиків; надасть можливість підвищити якість навчання за рахунок додаткових фінансових ресурсів, отриманих навчальним закладом, і створити вигоди для держави в

разі необхідності фінансування довготермінових інвестиційних проектів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фисун І. В. Формування ринку страхових послуг в Україні : автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.08. «Гроші, фінанси і кредит» / І. В. Фисун ; Полтав. НТУ ім. Юрія Кондратюка. – К. : ННЦ ІАЕ УААН, 2008. – 20 с.
2. Куделя Л. В. Соціально-економічні аспекти розвитку страхування життя в Україні [Електронний ресурс] / Куделя Л. В. – Режим доступу: <http://www.dspais.aubs.edu.ua>. – Назва з екрана.
3. Шморгай Н. М. Проблеми і перспективи розвитку страхування життя в Україні [Електронний ресурс] / Шморгай Н. М. – Режим доступу: <http://www.libfor.com>. – Назва з екрана.
4. Гвасалія Д. С. Страхування життя в Україні й шляхи його вдосконалення [Електронний ресурс] / С. Д. Гвасалія, Ю. В. Михайленко. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>. – Назва з екрана.
5. Fisun Irena Współczesny rozwój ubezpieczeń na życie w Ukrainie / Irena Fisun, Julia Kozlova, Daria Sokolynska, Olga Sorokowa // Przemysl. Sp. z o.o. «Nauka i studia». – 2012. – № 8 (53). – С. 5–12.
6. Франко. Модильяни и теория жизненного цикла [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ornatus.ru/?p=rgratis&i=599>. – Назва з екрана.
7. Страхування : підручник / [кер. авт. кол. і наук. ред. проф. В. Д. Базилевич]. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.
8. Страхові послуги : підручник / [кер. авт. кол. і наук. ред. проф. С. С. Осадець і доц. Т. М. Артюх]. – К. : КНЕУ, 2008. – 464 с.
9. Яворська Т. В. Страхові послуги : навч. посіб. / Т. В. Яворська. – К. : Знання, 2008. – 350 с.
10. НАСК «Страхова компанія «Оранта-життя» [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.oranta-life.com.ua>. – Назва з екрана.
11. ПрАТ «Страхова компанія «Універсальна-життя» [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.universalna-life.com.ua>. – Назва з екрана.

12. ПрАТ «Страхова компанія «Фідем Лайф» [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://fidem.ua/ru>. – Назва з екрана.
13. ПрАТ «Страхова компанія «ПЗУ Україна-життя» [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.pzuukrayna-life.com.ua>. – Назва з екрана.
14. Ковтун О. І. Основи актуарних розрахунків : [навч. посіб.] / О. І. Ковтун, М. П. Денисенко, В. Г. Кабанов. – К. : ВД «Професіонал», 2008. – 480 с.
15. Просветов Г. И. Страхование: задачи и решения : учеб.-практ. пособие / Г. И. Просветов. – М. : Альфа-Пресс, 2008. – 208 с.
16. Про внесення змін до Закону України «Про страхування» [Електронний ресурс] : Закон України від 4 жовт. 2001 р. № 2745-14. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>. – Назва з екрана.

И. В. Фисун, кандидат экономических наук; **А. В. Сорокова**, студентка (ВУЗ Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Адаптация программ страхования жизни в современных условиях функционирования рынка образовательных услуг в Украине.**

Аннотация. Обосновано целесообразность адаптации накопительных программ страхования жизни в соответствии с потребностью современного рынка образовательных услуг. Предложено для практического применения отечественными страховщиками программы страхования жизни «Студент» с целью создания накопительных денежных средств студентов и их материальной защиты во время обучения.

Ключевые слова: проблемы студенчества, страхование жизни, адаптация.

I. V. Fysun, Cand. Ekon. Sci., associate professor; **A. V. Sorokovaya**, student (Higher educational establishment of Ukoopspilka «Poltava University of Economy and Trade»). **Adaptation of programs of life insurance in modern operating conditions of the market of educational services in Ukraine.**

Summary. Expedience of adaptation of the story programs of life-insurance is to the necessities of modern market of educational services of Ukraine is grounded in the article. It is offered for practical introduction domestic insurers program of life-insurance «Student» with the purpose of realization of money accumulations of students and them financial defence during studies.

Keywords: problems of student, life-insurance, adaptation.